

KRIJUMČARENJE LJUDI U USLOVIMA PANDEMIJE

PEOPLE SMUGGLING UNDER PANDEMIC CONDITIONS

Pregledni naučni članak

*Doc. dr. Marjanović Marjan**

*Prof. dr. Milošević Milan**

Sažetak

U radu će biti prikazan uticaj pandemije virusa COVID-19 na krijumčarenje ljudi koje autor posmatra kao rezultat uzajamne povezanosti fenomena iregularne migracije i krijumčarenja ilegalnih migranata. U obzir su uzeti i uticaji pooštrenih uslova za prekogranično kretanje, te restriktivni režimi za imigrante, izbjegla lica i tražioce azila. Autor posebnu pažnju posvećuje pitanju odnosa mjera protiv pandemije i kriminalnih aktivnosti organizatora ruta za krijumčarenje ljudi i njihovih pomagača. Jedno od ključnih pitanja u radu je da li rigoroznost mjera za suzbijanje širenja globalnog virusa COVID-19 proaktivno djeluje na smanjivanje intenziteta tokova ilegalne migracije, opadanje broja potencijalnih azilanata i spuštanje nivoa društvene opasnosti kriminalnih aktivnosti koje se nalaze u vezi sa problemom krijumčarenja ljudi. Pandemijski efekat osećaja nesigurnosti autor plasira kao generator migratornih težnji, koje su izložene međunarodnim mrežama organizovanog kriminala, zbog čega dolazi do viktimizacije migranata i pojačane frekventnosti vršenja nasilnih kriminalnih aktivnosti. Kao prateće činioce krijumčarenja ljudi u uslovima pandemije, autor posebno razmatra značaj nestalih osoba na migrantskim rutama i agresivnu kriminalizaciju osnovne ljudske potrebe za traženjem boljih životnih i radnih uslova. Ukazivanje na postojanje veze globalnih pandemijskih restrikcija društvenog života sa načinima izvršenja krijumčarenja ljudi i aktivnostima organizovanih kriminalnih grupa na uspostavljanju, održavanju i širenju tokova ilegalne migracije, predstavlja okosnicu ovog rada.

* Institut za procjenu rizika i kritičnu infrastrukturu, Podgorica, Crna Gora, e-mail: marjan.marjanovic@iprki.me

* Fakultet za poslovne studije i pravo, Beograd, Srbija, e-mail: milan.milosevic@fppsp.edu.rs

Ključne reči: krijumčarenje ljudi, iregularna migracija, azil, ilegalna migracija, pandemija, COVID-19, organizovane kriminalne grupe.

Abstract

The paper will present the impact of the COVID-19 virus pandemic on people smuggling, which the author observes as a result of the interrelationship between the phenomenon of irregular migration and the smuggling of illegal migrants. The effects of harsher conditions for cross-border movement, as well as restrictive regimes for immigrants, refugees and asylum seekers, were also taken into account. The author pays special attention to the issue of the relationship between pandemic measures and criminal activities of route organizers for people smuggling and their associates. One of the key questions in the paper is whether the rigor of measures to curb the spread of the global COVID-19 virus proactively works to reduce the intensity of illegal migration, to decline the number of potential asylum seekers and to descend the social danger of criminal activities related to smuggling of human beings. The author places the pandemic effect of feeling insecurity as a generator of migratory aspirations, which are exposed to international networks of organized crime, causing the victimization of migrants and an increased frequency of violent criminal activities. As accompanying factors of human smuggling under pandemic conditions, the author especially considers the importance of missing persons on migrant routes and the aggressive criminalization of the basic human need to seek better living and working conditions. Pointing out the connection between global pandemic restrictions on social life, the ways in which people are smuggled and the activities of organized criminal groups to establish, maintain and expand the flow of illegal migration, is the backbone of this paper.

Key words: people smuggling, irregular migration, asylum, illegal migration, pandemic, COVID-19, organized criminal groups.

1. UVOD

Pandemija COVID-19 promijenila je načine našeg svakodnevnog razmišljanja i izmijenila socijalnu mobilnost na svjetskom planu zbog čega su sasvim moguće kratkoročne i dugoročne posledice virusa COVID-19 na

iregularnu i ilegalnu migraciju. Polazno pitanje u ovom radu svakako se odnosi na efekat pandemije na putovanja migranata, azilanata i izbjeglica čije prekogranično kretanje nije legalno. Mišljenja smo da je pandemija doprinela intenziviranju kontrole migratornih tokova. Ovo je uzrokovalo nove okolnosti koje su gotovo istovremeno postale dobro poznate krijumčarima ljudi. U praksi, prevencija širenja virusa COVID-19 uticala je na organizovanje i omogućavanje iregularnih migracija otežavanjem uslova pod kojima migranti ilegalno prelaze državne granice limitirajući samu dinamiku tokova ilegalne migracije.

Ograničenja uzrokovana naporima za redukovanje pandemije nesumnjivo su povezana sa imigracionim propisima, što dodatno umnožava izazove i pojačava rizike ilegalnih migranata, mogućih azilanata i lica izbjeglih iz kriznih žarišta. Nemogućnost uspostavljanja legalnih migratornih ruta privlači pažnju organizovanih kriminalnih grupa, koje nude mogućnosti za izbjegavanje kontrole kretanja u graničnom pojasu, zbirno rezultirajući u vidu krijumčarenja ilegalnih migranata. Ipak, pooštavanje imigracionih propisa i pojačana kontrola prelaska državnih granica tokom pandemije imaju i negativne efekte po bezbjednost krijumčarenih osoba jer ih konkretno preusmjeravaju u područja u kojima je bitno smanjena vjerovatnoća dobijanja humanitarne pomoći (Reidy, 2020). Nerijetko je reč o konfliktnim zonama u kojima su život i zdravlje ilegalnih migranata ugroženi u velikom stepenu bez mogućnosti spašavanja ili pružanja osnovne zdravstvene zaštite (Kržalić, Korajlić, Dinarević, 2019).

Da li pandemija dovodi do radikalne transformacije tokova ilegalne migracije i krijumčarenja ljudi? Imajući u vidu činjenicu da su kriminalna tržišta izuzetno prilagodljiva neizvjesnim okolnostima i ograničenjima jer predstavljaju odraz spremnosti organizovanih kriminalnih grupa da ilegalno djeluju u širokom rasponu uticaja spoljnih i unutrašnjih faktora, koji između ostalog podrazumijevaju izmjenu propisa i intenziteta aktivnosti službi za primjenu zakona i organa krivičnog gonjenja, sasvim je moguća evolucija načina izvršenja krijumčarenja ljudi u smislu još veće zloupotrebe pandemijskih uslova života. Upravo ovakav razvoj kriminalizacije potrebe za migracijom nedvosmisleno ukazuje na dalje otežavanje položaja ilegalnih migranata u odnosu na brutalnost krijumčara ljudi.

Opšta slika o krijumčarenju ljudi postavljena je u okviru organizovane restriktivne strukture, a ređe u format šire kriminalne mreže transnacionalnog profila koja uključuje veliki broj direktnih i posrednih izvršilaca ilegalnih

aktivnosti. U svakom slučaju, ukoliko mjere protiv pandemije uzrokuju blokiranje bezbjednih ruta za migraciju neminovna je kriminalizacija kretanja migranata, azilanata i izbjeglica. Ovo će dalje dovesti do još većih rizika i opasnosti za žrtve krijumčarenja ljudi odnosno ohrabriti izvršioce ove kriminalne aktivnosti.

2. PANDEMIJSKI EFEKAT NEIZVJESNOSTI

Život u vrijeme ekspanzije virusa COVID-19 gotovo da se može poistovetiti sa značenjem termina neizvjesnosti. Okolnosti pod kojima iregularni migranti žive svoju svakodnevicu višestruko su izloženi uticaju neizvjesnosti (Estifanos, Zack, 2019). Ovo se ogleda u svim segmentima tokova ilegalne migracije. Neizvjesnost, kao terminološko ruho rizika, prisutna je prilikom napuštanja matične države odnosno kriznog žarišta. Potom, samo kretanje migrantskom rutom obiluje rizicima od otkrivanja migranata do ugrožavanja njihovih života i zdravlja. Naposletku, dolazak u tačku destinacije dodatno otežava položaj ilegalnih imigranata jer moraju ostati skriveni od institucionalnog okvira, a time i ostati nezaštićeni u odnosu na krijumčare migranata i trgovce ljudima. Pored navedenog, krijumčari migranata često pružaju pogrešne, nepotpune ili lažne informacije, kako bi ostvarili potpunu dominaciju nad svojim žrtvama, te postigli svoje kriminalne ciljeve (United Nations Office on Drugs and Crime [UNODC], 2018).

Glavni izvor neizvjesnosti sa kojim se suočavaju migranti, ali i krijumčari ljudi, uglavnom se nalazi u vezi sa imigracionim mjerama (Brachet, 2018). Velika većina država u svijetu uvela je ograničenje kretanja kao odgovor na širenje pandemije (International Organization for Migration [IOM], 2020). Ipak, ova ograničenja nijesu bila istovrsna jer su jednim dijelom bila usmjerena na suzbijanje virusa COVID-19 (Tondo, 2020). Možemo zaključiti da su neka od ograničenja, isprva fokusirana na pandemiju, vremenom poslužila u svrhu kontrole migratornih tokova. Ovo je dodatno otežalo položaj potencijalnih azilanata i lica izbjeglih iz područja zahvaćenih oružanim sukobima (Tondo, 2020). Migranti koji su možda preispitali svoju odluku da nastave putovanje, čak donijeli odluku i da se vrte u domicilne države, onemogućeni su u svom daljem kretanju zbog zatvaranja granica i izbjegličkih kampova koji su se pretvorili u objekte zatvorenog tipa.

Paradoksalno je da mjere protiv pandemije kojima se štite ljudski životi istovremeno ograničavaju ilegalnu migraciju i napore migranata u pokušajima

da dođu do bezbjednih životnih uslova. Zbog neuslovnosti načina života na migratornim rutama koje vode kroz teško prohodne oblasti, pustinju ili preko mora i okeana, zaraženi migranti spriječeni u daljem kretanju, zbog zaštitnih mjera protiv virusa COVID-19, zapravo su prepušteni sami sebi usled nedostatka medicinske pomoći, te na taj način mjere uvedene radi zaštite od pandemije mogu u stvari da doprinesu njenom širenju među migrantima i dodatno ugroze lokalno stanovništvo (Dickerson, Semple, 2020).

Usled odbijanja da budu primljeni u države destinacije, ali i nemogućnosti povratka u svoje matične zemlje, migranti se odlučuju na pogranično kretanje bez organizovanog karantina ili pružanja bilo kakve zdravstvene njege. Jedan od primjera pretvaranja zaštitnih mjera u svoju suprotnost jeste otkazivanje letova za deportaciju ilegalnih migranata zbog čega se fizički udaljavaju van granica teritorije države u kojoj su zatečeni (Dickerson, Semple, 2020). Ovo dovodi do izmjena ruta ilegalnih migracija i mogućih povratnih migratornih tokova ka državama izvora odnosno zonama konflikta zbog čega se ne može zaključiti da pandemijske restrikcije doprinose borbi protiv krijumčarenja ljudi.

Neizvjesnost uzrokovana ograničenjima dinamike migratornih tokova, povezana sa globalnom prijetnjom virusa COVID-19, vjerovatno će povećati potražnju za krijumčarskim aktivnostima i cijenu njihovih „usluga“ na kriminalnim tržištima. Takođe će se nastaviti i visokorizična praksa koju različiti načini omogućavanja ilegalne migracije često podrazumijevaju. Organizovane kriminalne grupe krijumčara ljudi nastavile su da u uslovima pandemije organizuju rute koje vode iz Libije ka sredozemnim destinacijama, uprkos postojećem kriznom žarištu i odlukama Italije, Malte i same Libije da zatvore svoje luke. Nažalost, razorni brodolomi na Kanarskim ostrvima ukazuje na to da je zapadni Mediteran i dalje još jedno područje visoke frekventnosti krijumčarenja ljudi (European Council on Refugees and Exiles [ECRE], 2020).

Iako krijumčari ljudi obustavljaju ili odlažu svoje kriminalne aktivnosti zbog zatvaranja granica, imigracionih restrikcija ili izmjene propisa, stalna potražnja za njihovim „uslugama“ duboko je ukorenjena u egzistencijalnim potrebama migranata, kako ilegalnih tako i iregularnih jer se ne podrazumijeva da je svako od njih tražilac azila (Sanchez, 2020). Lica izbjegla iz kriznih žarišta imaju velike poteškoće da dokažu svoj identitet jer su im dokumente uništili krijumčari, tako da je u njihovom slučaju postupak za dobijanje azila još složeniji i dugotrajniji, a u pandemijskim uslovima života često i nemoguć.

Krijumčari ljudi prilagođavaju načine izvršenja svojih kriminalnih radnji, kako bi što češće odgovorili na migrantske potrebe i ostvarili profit na njihovoj egzistencijalnoj krizi. Čak i u otežanim okolnostima kretanja na migrantskoj ruti zbog konfliktnih zona, nepristupačnih oblasti i surovih prirodnih uslova pustinje, džungle ili mora, dovoljno je da su bar vremenski uslovi povoljni pa da se poveća zainteresovanost migranata za ilegalne prelaske državnih granica do tačke destinacije (Cusumano, Villa, 2019).

Kada ne mogu da dođu u kontakt sa krijumčarima, mnogi ilegalni migranti, azilanti i izbjeglice često odlučuju da putuju sami, čime se njihovo rizikovanje mnogostruko uvećava (González, 2018). Nedostatak društvenih kontakata i finansijskih mogućnosti uglavnom je razlog da se migranti odvaže na samostalno kretanje u nepoznato (Vogt, 2018). U ovakvim slučajevima nedefinisanih i slučajnih migratornih tokova, koji su suštinski nepredvidivi, migranti se oslanjaju na telefonske kontakte, javne medije ili podatke dobijene od drugih migranata (Zijlstra, Liempt, 2017). Ipak, oni nijesu u mogućnosti da sagledaju restriktivnost propisa donijetih u uslovima pandemije, a od kojih im suštinski može zavisiti ishod putovanja (Ayalew Mengiste, 2018). Sistemski odgovor na COVID-19 doveo je do primjene blokada i zatvaranja granica, te čestih pooštavanja i ublažavanja sprovođenja mjera, što dodatno utiče na mogućnosti migranata da se kreću samostalno izabranom rutom bez prilike da se sastanku sa prijateljskim kontaktima koji bi im obezbijedili pomoć. Sasvim je očigledno da je nezavisna migratorna ruta, kojom se potencijalni azilanti i izbjegla lica kreću nezavisno od krijumčarske mreže, jedan od dominantnih faktora koji dovodi do povećanja njihove smrtnosti i nestanka.

Zatvaranja putnih pravaca i restriktivni režimi u pograničnim oblastima dovode do toga da migranti kasne na dogovorena mjesta za dalje ilegalno kretanje zbog čega ostaju blokirani u određenoj oblasti i na izmaku resursa (Drost, 2020). Ukoliko se kreću sa krijumčarima, u uslovima pooštrenih mjera, njihovi troškovi boravka na ruti rastu i oni se dodatno zadužuju (Poole, 2019). Naravno, ovih troškova nema u verziji samostalnog ilegalnog kretanja, ali su u tim slučajevima migranti izloženi napadima prevaranata, razbojnika i raznim vidovima zlostavljanja od strane drugih migranata, lokalnog stanovništva i korumpiranih državnih službenika. Istovremeno migranti su često prinuđeni da vrše kriminalne aktivnosti da bi preživjeli.

3. VIKTIMIZACIJA ILEGALNIH MIGRANATA

Ilegalni migranti su u svom kretanju veoma često žrtve čitave lepeze delikata, od kojih je većina nasilna poput iznude, otmice, nanošenja tjelesnih povreda. Svaka od navedenih kriminalnih aktivnosti može biti zastupljena u ukupnosti faktičkog manifestovanja trgovine ljudima uključujući seksualne delikte i prevaru (Korajlić, Šuperina, Selimić, 2020). Pravi uzroci nasilja nad migrantima bivaju zamagljeni i skriveni usled intenzivnosti medijskog senzacionalizma i forsiranja određenih delikata, kao fragmenata koji dominiraju nad cjelinom problema (Vogt, 2018). To je slučaj sa seksualnim napadima na migrante (Korajlić, 2012), pri čemu se zanemaruje neistovrsnost pola i uzrasta žrtava ovog vida eksploatacije ljudi (Vogt, 2018). Takođe, površan pristup ovom problemu doprinosi konfuznoj ocjeni uloge organizovanog kriminala (Kržalić, Korajlić, Dinarević, 2019), koji se pogrešno poistovećuje sa aktivnostima organizovanih kriminalnih grupa aktivnih na uspostavljanju, održavanju, prilagođavanju i vođenju migrantskih ruta (McAdam, 2020).

Dakle, za uzrocima viktimizacije migranata potrebno je tragati obuhvatnije, pored činjenice da nasilje nad ovom kategorijom lica, pogotovo seksualno, najčešće vrše krijumčari, osobe iz lokalnog kriminalnog miljea na pravcu migrantske rute i kriminalizovani državni službenici (Yates, Leutert, 2020). Ilegalni migranti, mogući azilanti i izbjeglice su osobe koje ne postoje u administracijama država čije granice prelaze jer je njihovo kretanje prikriveno, a identitet nepoznat. Lica bez identiteta su istovremeno i bez institucionalne zaštite zbog čega su predisponirana kategorija za viktimizaciju. Tome dodatno doprinosi njihov težak socijalni položaj i nedostatak bazičnih resursa, pa je tako njihova potreba za preživljavanjem generator njihovog zlostavljanja (Sanchez, 2020). Gonjeni pukom potrebom da održe goli život, pokušavajući da smanje efekat sopstvene nesigurnosti odnosno da unaprede svoju socijalnu poziciju, migranti su prinuđeni da se uključuju u kriminalne aktivnosti na ruti svog kretanja, koje se pretežno ostvaruju u vidu prevara, sitnih krađa, prodaje opojne droge, krađa iz prodavnica, podvođenja i prostituisanja, ali i krijumčarenja drugih migranata (Maldonado, Macedo, 2020).

Život pod prijetnjom pandemije postaje normativno ograničen, što će dovesti do sve češće korelacije između nasilnih kriminalnih aktivnosti i tragičnih sudbina u tokovima iregularnih migracija. Migrantsko svojevuljno

uključivanje u visokorizično kretanje kroz konfliktne zone, planinske ili pustinske predele, plovidbu okeanom u pretovarenom čamcu i njihova očigledna viktimiziranost ne isključuju činjenicu da neki od njih vrše otmice, napade, teške krađe, silovanja i zastrašivanja nad drugim migrantima sa kojima dijele migrantsku rutu. Ipak, ova dešavanja ostaju skrivena zbog pojednostavljenog sagledavanja ovog problema isključivo kroz nedozvoljene aktivnosti krijumčara ljudi, te evoluiranje njihovih postupanja u uslovima pandemije uz još izraženiju beskrupuloznost i spremnost na ugrožavanje života i zdravlja migranata zarad ostvarenja ilegalnog profita i zadobijanja statusa u široj kriminalnoj mreži.

Možemo zaključiti da migranti međusobno konstruišu veze i odnose obaveze i reciprociteta van okvira pojednostavljeno pretpostavljene dihotomije žrtve u liku migranta i predatora u liku krijumčara (Maldonado, Macedo, 2020). Realnost okolnosti na migrantskoj ruti, nažalost, ne postoji mimo konflikta, koji je uobičajen baš kao i stvaranje bliskih odnosa među migrantima, kao osnove za ispoljavanje brige i pružanje zaštite. Tokom ograničavanja kretanja, zbog primjene protivpandemijskih mjera, mediji su neprekidno prenosili primjere tokova ilegalne migracije u oblasti Mediterana demonstrirajući očiglednost kontinuirane potražnje krijumčarskih „usluga“ (Krishna-Hensel, 2020). I dalje se prijavljuju slučajevi u vezi sa izgubljenim, nasukanim, napuštenim, nestalim ili stradalim migrantskim grupama (IOM, 2020). Sasvim je vjerovatno da se prosječan broj prijavljenih smrtnih slučajeva migranata smanjuje jer mnogi incidenti neće ostati zabijeleženi zbog nemogućnosti vođenja operacija traganja i spasavanja u restriktivnim pandemijskim uslovima (Reidy, 2020). Stradanja i nestanci migranata i dalje će se događati u udaljenim i opasnim područjima, u kojima je vjerovatnoća da će žrtve ili povrijeđeni i preživjeli biti pronađeni izuzetno mala. Za očekivati je da se uprkos početnom smanjenju broja pronađenih odnosno zadržanih migranata, broj onih koji su umrli ili nestali povećava duž nekih ruta ilegalne odnosno iregularne migracije (IOM, 2020). Mjere protiv širenja virusa COVID-19 otežaće i u mnogim slučajevima onemogućiti članove porodica nestalih i stradalih ilegalnih migranata da budu obaviješteni o njihovim sudbinama.

4. MOGUĆNOSTI KRIJUMČARA LJUDI U PANDEMIJSKIM OKOLNOSTIMA

U vremenu koje dolazi neizbježno će biti izvještaja i vijesti o razvoju krijumčarenja ljudi, promjeni ruta, prilagodljivosti ovog kriminalnog fenomena pandemijskim uslovima života, pa čak i drastičnih transformacija načina samog krijumčarenja zbog posledica širenja virusa COVID-19. Ipak, ovakve tvrdnje nijesu nove. Podaci o evoluiranju ilegalne migracije i krijumčarskih grupa, od sistema iznajmljenih vikendica do veoma složenih međunarodnih kriminalnih mreža, obično se pojavljuju nakon zatvaranja granica, pojačane kontrole imigracionog priliva, ekoloških katastrofa, etničkih oružanih sukoba, ratnih dejstava i tome slično (Vulliamiy, 2020).

Iako ne možemo u potpunosti odbaciti mogućnost da će se takve transformacije dogoditi, dostupni empirijski dokazi ukazuju na drugačiju sliku. Dokazi koji se tiču angažovanja krijumčarskih grupa u ilegalnoj migraciji, zarad kriminalne dobiti, pokazuju da se oni okupljaju ili saraduju sa drugim kriminalnim grupama ili migrantima na zahtjev i to ostvarujući direktan kontakt sa ilegalnim migrantima u kome je zastupljen način isplate „po viđenju“ (Greenfield, 2019). Međutim, većina krijumčara radi nezavisno, obavlja određene, pojedinačne zadatke pogodne za organizovanje ilegalnog kretanja pogotovo u odnosu na obavljanje prevoza migranata, kuvanje, stanovanje, pješaćenje na dijelu rute, za šta primaju nominalnu nadoknadu. Inicijalno, krijumčari se oslanjaju na sopstvene resurse, koji su često prilično ograničeni i odražavaju njihovu nesigurnost (Achilli, Abu Samra, 2021). Zapravo, moramo naglasiti da su mnogi krijumčari i sami u poziciji ilegalnih migranata, tražilaca azila ili izbjeglica koji su i sami blokirani u kretanju na ruti i nijesu u prilici da sami završe svoje putovanje (Achilli, 2018). U takvoj situaciji, većina krijumčara bez sumnje se suočava sa istim izazovima koje u svijetu većina ljudi u vrijeme pandemije ima u vidu ograničene mobilnosti, ostanka kod kuće i nedostatka prihoda. Neki od njih, sa stabilnijom finansijskom pozicijom, sigurno se mogu odlučiti da obustave svoje kriminalne radnje i da prate aktivnosti organa za primjenu zakona kako bi zaštitili sebe i svoje porodice. Mnogi drugi možda nemaju takvu mogućnost zbog čega moraju da se oslone na druge načine ilegalnog stvaranja prihoda da bi preživjeli.

U praksi, krijumčari mogu biti dio šire grupe ali svoje aktivnosti u najvećem broju izvode sami, pri čemu dobijaju ograničenu ili nikakvu

logističku podršku od jačih kriminalnih grupa (Maher, 2018). Umjesto toga, ne mali broj krijumčara je u obavezi da plaća „porez“ organizovanim kriminalnim grupama ili lokalnim policijskim jedinicama, kako bi bili u mogućnosti da se kreću sa ilegalnim migrantima kroz određena područja odnosno koriste rutu koju je uspostavila organizovana kriminalna grupa (Yates, Leutert, 2020). Kada bi ikakva podrška kriminalnih grupa prema krijumčarima postojala, u vreme pandemije bi njihov položaj bio znatno sigurniji nego što zaista jeste. Većina krijumčara, od kojih jedan broj čine žene, imaju ograničene socijalne kontakte i finansijske resurse zbog čega se oslanjaju na ilegalno prevođenje migranata preko državnih granica, kako bi dopunili skromne regularne prihode (Vick, Poole, 2018).

Mjere protiv širenja virusa COVID-19 su vjerovatno uticale ograničavajuće na veliki broj krijumčara da na lokalnom nivou stupaju u kontakt sa potencijalnim iregularnim migrantima, predstavnicima zakona, lokalnim stanovništvom, političarima, te zaposlenima u skloništima i humanitarnim organizacijama radi ilegalnog prevođenja migrantskih grupa. Naravno, ovo ne znači da je omogućavanje iregularne migracije potpuno prestalo, niti da je potreba za formiranjem migrantskih ruta nestala. Visoka frekventnost tokova ilegalne migracije na Mediteranu, u kontinentalnom dijelu Evrope, u Velikoj Britaniji i na pravcu Centralna Amerika-Meksiko-Sjedinjene Američke Države, pokazuje da veliki broj krijumčara ljudima odgovara na potrebe migranata koji, zbog pojačanog rada organa za primjenu zakona i njihovog pooštrenog sprovođenja protivpandemijskih mjera, brinu zbog nemogućnosti da se na legalan način pridruže svojim porodicama i prijateljima.

5. ZAKLJUČAK

Institucionalni odgovori na prijetnju virusa COVID-19 ograničili su dinamiku tokova ilegalne migracije, ali i povećali nivo neizvjesnosti sa kojom se na rutama kretanja suočavaju iregularni migranti, tražioci azila i izbjeglice, baš kao i sami krijumčari ljudima. Vanredno stanje je korišćeno da se opravda pooštavanje kontrole migratornih kretanja i imigracionog priliva, uključujući zadržavanje migranata, zatvaranje granica i luka, prisilno vraćanje migranata u zemlje izlaska, nedopuštanje traženja azila i uskraćivanje međunarodne zaštite azilanata. Istovremeno, potražnja za krijumčarskim aktivnostima na kriminalnim tržištima u svijetu nije opala jer i dalje prevladavaju osnovni

motivi migranata da napuste krizna žarišta i zone konflikata i presele se u područja gde će im egzistencija biti zaštićena. Kako se sve veći broj zemalja odlučuje da implementira protivpandemijske mjere i pojača imigracione i granične kontrole zbog opasnosti od širenja virusa COVID-19, krijumčari ljudi će se zaista prilagoditi kako bi nastavili sa vršenjem svojih kriminalnih aktivnosti. Smanjena potražnja za njihovim „uslugama“ i povećana primjena mjera kontrole su faktori koji se koriste za uspješno rješavanje problema koji predstavljaju nezakonite aktivnosti krijumčara ilegalnih migranata. Mogućnost zaraze i želja da zaštite sebe i svoje porodice oblikovaće njihovu dostupnost i spremnost za djelovanje na migrantskim rutama. Iako se često opisuju kao vođeni pohlepom i željom za profitom, krijumčari ljudi su, ipak, zainteresovani za zaštitu sopstvenog zdravlja i zdravlja članova svojih porodica, čak i ako to utiče na smanjenje njihove kriminalne zarade. Ovaj pragmatizam, ali i nesigurnost zastupljena kod velikog broja krijumčara, vjerovatno će se ispoljiti u skladu sa kretanjem intenziteta potražnje za ilegalnim kretanjem u tokovima iregularnih migracija u narednom periodu postojanja pandemijskih okolnosti.

Imajući u vidu praktične parametre krijumčarenja ljudi, mjere protiv virusa COVID-19 zajedno sa ograničenjem tokova ilegalne migracije svakako će uticati na odvijanje svakodnevnog života u lokalnim zajednicama, koje imaju koristi od prisustva migranata odnosno njihovog tranzitiranja, što će se posebno odraziti na vlasnike prodavnica, prodavce hrane odnosno osobe koje iznajmljuju smještaj. Strategije i kampanje protiv krijumčarenja ljudi u vrijeme pandemije suštinski utiču na socijalno tkivo i materijalne resurse inače siromašnih zajednica u zemljama Magreba i Centralnoj Americi u kojima se iscrpljuju kapaciteti trgovine i transporta. Istovremeno, van područja migrantskih ruta podstiče se sve veća nejednakost i nasilje u odnosima lokalnog stanovništva, koje jeste ili nije u prilici da ostvari bilo kakvu dobit od ilegalnog kretanja migranata, azilanata i izbjeglica.

Iako će ograničenja vezana za primjenu mjera protiv širenja virusa COVID-19 vjerovatno uticati na praksu olakšavanja iregularnih migracija, sasvim je moguće da će doći do evoluiranja odnosno transformacije kriminalnih tržišta i krijumčarskih mreža. Pooštavanje kontrole migratornih kretanja još više će podstaći kriminalizaciju ilegalnih migranata, azilanata i izbjeglica, njihovih porodica i njihove specifične zajednice, te prisiliti one koji nemaju pristup sigurnim, legalnim i bezbjednim putevima da se ilegalno kreću opasnijim i potencijalno po život opasnim rutama. Sva rešenja koja bi bila usmjerena protiv krijumčara ljudi, u svrhu boljeg položaja migranata u

uslovima pandemije ili bilo koje druge vanredne situacije, moraju imati u vidu ulogu imigracionih vlasti u stvaranju rizika zbog oštine vođenja borbe protiv krijumčarenja migranata. U suprotnom, sprovođenje mjera za suzbijanje tokova ilegalne migracije u pandemijskim okolnostima nastaviće da povećava neizvjesnost i opasnost kao stalne pratioce iregularnih migranata u svojim mučnim i prikrivenim načinima kretanja.

LITERATURA

1. Achilli, L., (2018). The “Good” Smuggler: The Ethics and Morals of Human Smuggling among Syrians, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 676 (1), pp. 77–96.
2. Achilli, L., Abu Samra, M., (2021). Beyond legality and illegality: Palestinian informal networks and the ethno-political facilitation of irregular migration from Syria. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47 (15), pp. 3345-3366.
3. Ayalew Mengiste, T., (2018). Refugee protections from below: smuggling in the Eritrea-Ethiopia context. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 676 (1), pp. 57-76.
4. Brachet, J., (2018). Manufacturing smugglers: From irregular to clandestine mobility in the Sahara. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 676 (1), pp. 16-35.
5. Cusumano, E., Villa, M., (2019). Sea rescue NGOs: a pull factor of irregular migration? *Policy Brief*, 22, pp. 6, 7.
6. Dickerson, C., Semple, K., (2020). US Deported thousands amid COVID-19 outbreak. Some proved to be sick. *New York Times*, 18 April 2020. [online] Dostupno na: <<https://www.nytimes.com/2020/04/18/us/deportations-coronavirus-guatemala.html>> [25.08.2021.].
7. Drost, N., 2020. When can we really rest? *California Sunday Magazine*, 2 April 2020. [online] Dostupno na: <<https://story.californiasunday.com/darien-gap-migration/>> [31.08.2021.].
8. Estifanos, Y. S., Zack, T., (2019). Follow the money: tactics, dependencies and shifting relations in migration financing on the Ethiopia-South Africa Migration corridor. In: *Migrating Out of Poverty Series*. Falmer: University of Sussex. p. 8, 22.
9. European Council on Refugees and Exiles, (2020). Atlantic Route: People Face Death at Sea and Miserable Conditions upon Arrival in the Canary Islands, High Prosecutor's Office Prohibits Separation of Children. *The ECRE Weekly Bulletin*, 30 October 2020. [online] Dostupno na: <<https://mailchi.mp/ecre/ecre-weekly-bulletin-30102020?e=989a4aebdd#Atlantic>> [29.08.2021.].

10. González, Y. G., (2018). Navigating with coyotes: Pathways of Central American migrants in Mexico's southern borders. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 676 (1), pp. 174-193.
11. Greenfield, V. et al., (2019). *Human Smuggling and Associated Revenues: What Do or Can We Know About Routes from Central America to the United States?* Washington DC: RAND Corporation.
12. International Organization for Migration, 2020. *Mobility Impacts COVID-19. Displacement Tracking Matrix*. Nairobi: International Organization for Migration.
13. International Organization for Migration, (2020). *Total of deaths recorded in Mediterranean in 2020. Missing Migrants Project*. Cairo: International Organization for Migration.
14. Korajlić, N., (2012) *Istraživanje krivičnih djela*. Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu.
15. Korajlić, N., Šuperina, M., Selimić, M., (2020). *Uvod u kriminalistiku na znanstvenim temeljima suprostavljanja kriminalitetu*. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.
16. Krishna-Hensel, S. F., (2020). *Migrants, Refugees, and the Media. The New Reality of the Open Societies*. Abingdon: Routledge.
17. Kržalić, A., Korajlić, N., Dinarević, S. M., (2019). *Securitization and Criminalization of Migrants in Bosnia and Herzegovina*. ACM International Conference Proceeding Series.
18. Maher, S., 2018. *Out of West Africa: Human smuggling as a social enterprise*. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 676 (1), pp. 36-56.
19. Maldonado Macedo, J. V., (2020). *Being a Sex Worker and Migrant in Times of Trafficking: Experiences from the Mexico (Chiapas)–Guatemala Border*. *Victims & Offenders*, 15 (3), pp. 313-329.
20. McAdam, M., (2020). *There's no human trafficking or migrant smuggling without organised crime, the law says –and that matters*. *Open Democracy*, 26 February 2020. [online] Dostupno na: <<https://www.opendemocracy.net/en/beyond-trafficking-and-slavery/theres-no-human-trafficking-or-migrant-smuggling-without-organised-crime-the-law-says-and-that-matters/>> [05.09.2021.].
21. Poole, L., (2019). *Two women, eleven countries: a long, strange trip from Havana to the US*. *New York Times*, 18 December 2019. [online]

- Dostupno na: <<https://www.nytimes.com/2019/12/18/opinion/cuba-immigrants.html>> [03.09.2021.].
22. Reidy, E., 2020. How COVID19 halted NGO migrant rescues in the Mediterranean. [online] Dostupno na: <<http://www.thenewhumanitarian.org/news/2020/04/28/EU-migrants-Libya-Mediterranean-NGO-rescues-coronavirus>> [28.08.2021.].
 23. Sanchez, G., (2020). Beyond Militias and Tribes: the Facilitation of migration in Libya. EUI Working Papers, 09, p. 6, 7, 11, 16, 20, 22, 26, 27.
 24. Selimić, M., (2014). Saradnja policijskih i pravosudnih organa u državama članicama EU, kao i sa trećim zemljama. Sveučilište/Univerzitet Vitez i Asocijacija za informacione tehnologije.
 25. Tondo, L., (2020). Italy declares own ports 'unsafe' to stop migrants arriving. The Guardian, 8 April 2020. [online] Dostupno na: <<https://www.theguardian.com/world/2020/apr/08/italy-declares-own-ports-unsafe-to-stop-migrants-disembarking?>> [30.08.2021.].
 26. United Nations Office on Drugs and Crime, 2018. Global Study on Smuggling of Migrants. Vienna: United Nations.
 27. Vick, K., Poole, L., (2018). Smugglers Inc. Time Magazine, February 2018. [online] Dostupno na: <<https://time.com/smugglers-inc/>> [04.09.2021.].
 28. Vogt, W. A., (2018). Lives in transit: violence and intimacy on the migrant journey. Berkeley: University of California Press.
 29. Vulliamiy, E., 2020. Kidnappers prey with total impunity on migrants waiting for hearings in Mexico. The Guardian, 18 February 2020. [online] Dostupno na: <<https://www.theguardian.com/us-news/2020/feb/18/mexico-kidnappers-migrants-trump-immigration>> [07.09.2021.].
 30. Yates, C., Leutert, S., (2020). A Gender Perspective of Migrant Kidnapping in Mexico. Victims & Offenders, 15 (3), pp. 295-312.
 31. Zijlstra, J., Liempt, I. V., (2017). Smart (phone) travelling: Understanding the use and impact of mobile technology on irregular migration journeys. International Journal of Migration and Border Studies, 3 (2-3), pp. 174-191.